

УДК 791.43-05

Т. О. Дейнегіна

**ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ
КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ
ТЕЛЕБАЧЕННЯ**

Серед усіх науково-технічних досягнень, великих і дрібних, найважливішу роль у вирішенні інформаційних, культурних, пропагандистських і навіть військових завдань минулого століття відіграло телевізійне мовлення (наприклад, саме можливості телевізійної техніки відіграли значну роль в обороні Ленінграда в 1941 році, а під час відомих подій квітня – травня 1999 року Косовський телецентр Югославії був визнаний „оборонним об’єктом” і вражений ракетами НАТО разом із заводами, електростанціями, бензосховищами, мостами тощо).

Актуальність дослідження зумовлена тим, що телевізійна комунікація трансформувалась у новий спосіб взаємодії людей. Завдяки телекомунікації спілкування на просторово-часовій відстані відображає структуру суспільства і виконує соборну функцію. З іншої точки зору, телебачення створює другу реальність, яка необхідна індивідові, аби зберігати рівновагу в реальному світі. Водночас, педагоги, представники інтелігенції б’ють на сполох: зникає (відживає...) покоління „книжників”: „Як правило, сучасний читач – це людина середнього або похилого віку, якому читання було прищеплено ще під час Радянського Союзу (коли освіта теж не відрізнялася особливою спрямованістю на розвиток особистості, а вирощувала „сіру масу”). Сучасні школярі та студенти у більшості своїй не читають взагалі, примудряючись вдало і без шкоди успішності пропускати навіть видання, ознайомлення з якими припускає навчальний курс. І це позначається не тільки на загальній грамотності сучасних молодих людей, але й на їх світогляді, ціннісних орієнтирах, моралі. Адже література здатна дуже серйозно впливати на свого читача” [1].

Вже доведено вченими, що людина, яка не читає художньої літератури, деградує як особистість), а це означає, що серед сучасної молоді все більше людей, які не „вміють читати”, а разом з тим і думати, виховані на коміксах, мильних операх, „Битвах екстрасенсів”, які споживають футбол, бокс, „Формулу – 1” чи „Дом – 2”. Такою „сірою масою” легко маніпулювати, управляти, диригувати, впливати методами подвійних стандартів. А Інтернет продовжує пригощати сучасну молодь чимось „привабливим” з щоденного „меню”:

„Комедії” Бойовики
„Триллери” Детективи
„Мультфільми” Гумор

„Фантастика” Жахи
„Мелодрами” Драми
„Пригодницькі фільми” тощо [2].

Поки головним для системи державного будівництва є розвиток економіки, а вирішення проблем духовно-морального значення, художньої культури відбувається за залишковим принципом, немає чітко визначеної програми духовного розвитку, національного відродження українського суспільства, не позбутися духовної кризи особистості, духовної кризи суспільства (особливо це стосується такого суспільного прошарку як **студентська молодь**). І не остання роль (як позитивна, так і негативна) у формуванні художньої культури належить саме телебаченню.

„На рубежі другого і третього тисячоліть спілкування людей, опосередковане технічними системами, набуває масового характеру і ставить людину в ситуацію безперервної гіперстимуляції, інформаційного стресу і комунікативного пресингу. Телебачення як комунікативна корпорація породжує символічну реальність, яка „переступивши” через екран, стає фактом суб'єктивної реальності людини і створює комунікативну ситуацію – „поруч, але не разом” [3, с.5].

Все наполегливіше „втручається” в усі сфери нашого життя людина, яка „входить без стуку...”. „Вчителі життя” новітньої телеепохи – реальні неординарні особистості або ж екранні образи, змодельовані багатьма чинниками в залежності від програмної політики телеканалу, творчих, партійних або корпоративних інтересів певного кола людей? У кожному випадку по-своєму відповідають на це запитання залаштункові або заекранні режисери, що беруть на себе не тільки право чи сміливість, але й відповідальність за формування художньої культури нашого суспільства, яку певною мірою визначає й передбачає саме формування художньої культури студентської молоді.

Ця проблема, без перебільшення, набула державного значення. На це акцентується увага в підписаному Прем'єр-міністром України М. Азаровим «Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.10.12 р. № 751-р *«Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції діяльності та розвитку Державної телерадіокомпанії „Культура”*»:

1. Затвердити план заходів щодо реалізації Концепції діяльності та розвитку Державної телерадіокомпанії „Культура”, що додається;

2. Державному комітетові телебачення і радіомовлення:

разом з іншими центральними органами виконавчої влади забезпечити виконання плану заходів, затвердженого цим розпорядженням;

інформувати щороку до 1 квітня Кабінет Міністрів України про стан виконання зазначеного плану заходів [4].

Час парадоксів і протиріч, яким, здається, традиційно є стикання століть й навіть тисячоліть (як було не згадати під час ефіру „Шустер live” з Савіком Шустером, програма «1+1» від 07.12.2012 р. довгі роки заборонену книгу І. Буніна „Окаянные дни”, коли „На солодке ведучий підкинув цитату з Азарова про культуру, в якій будуть „не тільки Шустер”. Не вистачає нам хороших поетів на ТБ, набридло дивитися про аварії та пожежі, пояснив гість. А мав він на увазі не Шустера, а атмосферу, коли обливають одне одного брудом. Але все одно прорвемося!” [4]).

Аналіз наукової літератури свідчить про неабиякий інтерес вчених до теми формування художньої культури студентської молоді. В різні роки минулого століття трактування поняття культури висвітлювали в своїх роботах Е. Дюркгейм, Г. Спенсер, Е. Тейлор, Д. Фрезер та інші яскраві представники дослідження такої теорії як еволюціонізм. До циклічної (цивілізаційної) теорії культури зверталися Л. Гумільов, М. Данилевський, П. Сорокін, А. Тойнбі, О. Шпенглер. Свій внесок в розширення дослідницького поля теми внесли теорія „дифузії культур” (Р. Діксон, У. Дж. Пері, К. Уїсслер, Г. Еліот-Сміт та ін.), функціоналізм (Б. Малиновський і І. Іванс-Прічард, М. Леві, Р. Мертон, М. Мід, Е. Мейо, Т. Парсонс, А. Редкліфф-Браун, М. Уїлсон, Е. Шіллд), а також соціологи культури Ю. Вишняков, Л. Гудков, Ю. Давидов, С. Плотников, М. Каган, Л. Коган, Ю. Фохт-Бабушкін, В. Цукерман та ін.

До проблеми формування культури особистості в різні часи та на різних рівнях зверталися К. Маркс, М. Бахтін, С. Бердяєв, О. Буров, В. Вернадський, Г. Волкова, В. Грязєва-Добшинська, В. Іванов, М. Кіященко, І. Коніков, В. Крутоус, М. Лейзеров, Д. Лихачов, О. Торшилова, Л. Печко, Р. Шульга.

Питаннями впливу медіакультури на свідомість людей займалися зарубіжні дослідники Р. Архейм, А. Базен, Р. Барт, Д. Белл, В. Беньямин, Ж. Бодріяр, Ж. Дельоз, М. Маклюен, Е. Маркузе, Х. Ортега-і-Гассет, Ч. Пірс, Д. Соссюр, Е. Тоффлер, М. Кастельс, Ю. Кристева, К. Леві-Строс, Д. Рашкофф та ін. В Росії цю проблему досліджували представники семіотики, мовознавства, психології – М. Бахтін, Ю. Тинянов, Л. Вигодський, Ю. Лотман, В. Біблер, В. Михалкович, М. Ямпольський, О. Якимович.

В Україні цих питань торкалися В. М. Владимиров, І.Дзюба, І.Попович, В. Л.Скуратівський, Ю. Г.Шаповал, В. М. Шейко та ін.

Проблеми формування художньої культури студентської молоді розроблялись у наукових дослідженнях О. Дем’янчука, Н. Клячкиної, А. Комарової, Л. Кондрацької, О. Мельничука, Т. Рибаса, О. Семашка, Л. Смирнової, В. Симонова, Г. Ситника, В. Скуратівського, Ю. Сурміна, Г. Падалки, Г. Петрової, Т. Танько, Г. Шевченко та ін. Дослідженню

художнього виховання присвячені дисертації Н. Богданової, Г. Баталіної, І. Єненко, Т. Мороз та ін.

Проблеми формування художньої культури в молодіжному середовищі досліджували К. Манхейм (першим із класиків світової науки він звернувся до дослідження молодіжних проблем художньої культури у роботі «Проблема поколінь», 1923 р.), а також вітчизняні вчені Е. С. Барзгова, Ю. Р. Вишневський, Ю. Г. Волков, В. І. Добренков, Г.Є. Зборовський, Ю. А. Зубок, С. Н. Іконникова, І. М. Ільїнський, А. І. Ковальова, Л. М. Коган, І. С. Кон, С. І. Левікова, В.Т. Лісовський, В. А. Луків, Е. А. Омельченко, В. Г. Попов, Л. Я. Рубіна, Б. А. Ручкін, І. М. Слепенко, В. І. Чупров, В. Т. Шапко, Е. А. Шукліна та ін.

Звертаючись до різних аспектів формування художньої культури студентської молоді, зазначені автори практично не торкалися мас-медійних та іміджевих технологій, які отримали бурхливий розвиток в останні десятиліття ХХ століття й перетворились на фактори існування суспільств. Особливе місце займає телебачення, яке „давно стало всеосяжним суспільним магом. Можливості його впливу на соціум в цілому і на людину зокрема практично безмежні. У ньому точиться безперервна боротьба, відбуваються зміни, тривають пошуки, відкриваються перспективи” [5, с. 3].

Як справедливо відмітили канадські політологи Артур Крокер і Девід Кук, телебачення – це не тільки технічний об'єкт, але і „соціальний апарат”, який „вривається в суспільство як символічна культурна форма відносної влади, що діє як симулякр електронних образів, перетворюючих все в семіургічний світ реклами і влади ... телебачення є реальний світ постмодернізму” [6]. Основне філософське питання в епоху постмодерну звучить так: TV or not TV, ТБ чи не ТБ» [7].

До проблеми формування художньої культури студентської молоді засобами телебачення звертались в різні роки – від першопрохідників радянської та зарубіжної теорії телемовлення до вчених сучасності – В. С. Саппак, Я. М. Засурський, Р. А. Борецький, Є. І. Габрилович, Г. В. Кузнецов, С. О. Муратов, Брус Льюїс, Г. М. Маклюен, Йо Бордуль, Д. Рендалл – до вчених сучасності М. М. Ганапольський, В. Г. Горпенко, О. Я. Гоян, В. В. Гоян, Д. С. Григораш, В. Д. Демченко, А. О. Капелюшний, М. І. Кияшко, В. В. Лизанчук, І. Л. Михайлін, В. Л. Цвік, П. Г. Шеремет, Р. Н. Ширман та ін.

Детерміноване як найчастіше засобом масової інформації, комунікації, мас-медіа, феномен телебачення попри все залишається не тільки не використаною, але й цілісно не усвідомленою технологією формування художньої культури особистості, бо жодне видовище або видовищне мистецтво не має такої складності інгредієнтів, такої широти можливостей використання вербальних і невербальних форм спілкування, інструментарію зображувального, театрального, музичного мистецтва, літератури, кіно, фото, семіотики, психології й соціології,

слідства (але – не судової системи чи прокуратури!) тощо. Усе це, зведене до висот педагогіки, фундаментальної суспільної науки, яка вивчає закономірності здійснення навчально-виховної діяльності, а також функціонування системи освіти (навіть незважаючи на те, що телевізійники і педагоги в останні десятиліття співіснують на перетині фахових суперечок), і посідає особливе місце у формуванні художньої культури студентської молоді і відверте звернення до кращих традицій, новацій, розробок або методів педагогічних наук, має не тільки збагатити спектр діяльності телебачення, сферу його культурного виробництва, але його можливості щодо формування художньої культури студентської молоді.

„Телезалежність”, „комп’ютерна залежність”, „регулярний перегляд телевізора вкорочує життя на п’ять років” – ці та інші аналогічні словосполучення давно позбулися образного значення, перетворились у конкретні реальні, непоправно загрозливі, показники. Заручниками прогресу судилося стати, перш за все, прогресивнішої частині молоді – студентству. Науково-технічна революція для здійснення своїх необмежених завдань і цілей, затребувала масову вищу освіту: це іноді нагадувало мобілізацію, яка забирала на користь промисловості, народного і сільського господарства найкращі людські ресурси (і вже йшлося не тільки про тіло, а й про душу). Найбільш загрозливих форм цей феномен набуває тому, що найактивнішими, ініціативними, переконаними, самовідданими та, як кажуть останнім часом – „просунутими” („advanced” – англійською, „продвинутими” – російською), свідомими залежно, зацікавлено, активно (на рівні самоспалення, самозгуби) є (цілком свідомо) студентська молодь – „найкультурніша частина молоді в усіх країнах, яка є важливим джерелом відтворення інтелігенції”.

Однією з головних проблем сучасного інформаційного суспільства постає протидія плюралізму системи цінностей особистісній орієнтації молодих людей, коли вони опиняються „у суттєвій різниці між інфраструктурою інформаційного простору сьогодення, який надає людині доступ до всіх існуючих культурних цінностей (естетичних, політичних, релігійних, етнічних тощо), та системою цінностей нової епохи, яка вже не є традиційною ієрархічною пірамідою, а нагадує павутиння без єдиного центру. Інформаційному суспільству властива така „патологічна” особливість, як одночасне функціонування (в інтегрованому вигляді і різноманітних, найчастіше вигадливих, сполученнях) інформації деформованої та такої, що адекватно відбиває існуючий світ” [8]. Процес формування внутрішнього світу молоді людини стає некерованою вседозволеністю, або – що є ще більш загрозливим – процесом „виховання”, напрямок вітрил якого визначають комерційні, корпоративні, політичні або особистісні інтереси (власна

зацікавленість, „вкусовщина”, дія, вибір, „розкрутка” і т. ін. відповідно рівню освіти, виховання, розвитку тощо, далеким від вимог цивілізованого суспільства). І хоча, як підкреслюють дослідники телепростору, „з’являється безліч освітніх програм, відеоматеріалів, комп’ютерних розвиваючих ігор і програм, що надають допомогу у вихованні, в розширенні кругозору та відкривають зовсім нові обрії знання”, вони якнайчастіше позбавлені відповідної організаційної, програмної, матеріальної підтримки, носять несистемний характер і, відповідно умовам фінансування, не завжди відповідають естетично-комп’ютерному оформленню (забарвленню, привабливості тощо) та багато чому іншому, залишаючись непоміченими, незатребуваними. В результаті – панування у телеєфірі належить жахливим подіям, насильству, сексу, рекламі, неформальним стосункам тощо. Найбільшій небезпеці підлягають люди, чий морально-духовний світ ще не є усталеним, чий душі не напрацювали ще елементарного імунітету людяності, естетичної та духовної культури.

Але чи слід закликати до боротьби проти телебачення як інформаційного та суспільного інституту, чи треба знищувати телевізійників як клас і доводити, що, перефразувавши відомого героя (телеоператора з фільму „Москва слезам не верит”), „скоро буде один суцільний Інтернет...”? Реалії життя доводять життєдайність телебачення. Але й доводять, що одним із завдань телебачення має стати вирішення проблеми формування художньої культури молоді, особливо студентства, саме засобами телебачення. А показник художньої культури студентської молоді сьогодні можна визначити у прямо пропорційній залежності від рівня „культури телеглядача”.

Список використаної літератури

- 1. Манаєнкова А.** Влияние литературы на личность читателей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://blog-ooks.ru/articles/vliyanie-literatury-na-lichnost-chitatelej-1514.html>» **2. Приємного** перегляду! [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://aburmu4.com/news/boyoviki/501063-nova-lyudyna-pavuk-4.html> **3. Матвеева Л. В.** Психология телевизионной коммуникации / Л. В. Матвеева, Т. Я. Анисеева, Ю. В. Мочалова. – М. : РИП-холдинг, 2002. – 316 с. – (Серия «Академия рекламы»). **4. Розпорядження** КМУ від 03.10.12р. № 751-р Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції діяльності та розвитку Державної телерадіокомпанії «Культура» **5. Горпенко В.** Передмова / В. Горпенко // Дейнегіна Т. О. Майстерність телеведучого: вступ до спеціальності : навч. посібник. – Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2010. – 332 с. **6. Емелин В.** ТВ – стиль и образ постмодерна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mcluhan.ru/about-media/televidenie-stil-i-obraz-postmoderna/> **7. Paris Agenda or 12 Recommendations for Media Education**, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ifap.ru/pr/2007/070625b.htm> **8. Бондур Ю. В.**

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://edu.of.ru/attach/17/31978.pdf>.

Дейнегіна Т. О. Практична реалізація формування художньої культури студентської молоді засобами телебачення

Звертаючись до різних аспектів формування художньої культури студентської молоді, численні вітчизняні та зарубіжні автори практично не торкалися мас-медійних та іміджевих технологій, які отримали бурхливий розвиток в останні десятиліття ХХ століття й перетворились на фактори існування суспільства ХХІ століття.

В статті розглядаються особливе місце телебачення, можливості впливу на соціум в цілому, і зокрема, на студентську молодь як найбільш розвинуту частину сучасної молоді – екранна мова, екранна культура взяли на себе місію новітніх носіїв та формувальників художньої культури.

Ключові слова: екранна мова, екранна культура, художня культура, телебачення, студентська молодь.

Дейнегина Т. А. Практическая реализация формирования художественной культуры студенческой молодежи средствами телевидения

Обращаясь к различным аспектам формирования художественной культуры студенческой молодежи, многочисленные отечественные и зарубежные авторы практически не касались масс-медийных и имиджевых технологий, которые получили бурное развитие в последние десятилетия ХХ века и превратились в факторы существования общества ХХІ века.

В статье рассматриваются особое место телевидения, возможности влияния на социум в целом и, в частности, на студенческую молодежь как наиболее развитую часть современной молодежи – экранная речь, экранная культура взяли на себя миссию новейших носителей и формирователей художественной культуры.

Ключевые слова: экранная речь, экранная культура, художественная культура, телевидение, студенческая молодежь.

Deynegina T. A. Practical Implementation of the Formation of Artistic Culture of Students of Television

Referring to the various aspects of the formation of artistic-governmental culture of students, many of the Patriotic-governmental and foreign authors practically did not touch the mass media and image technologies that have had a rapid time-development of the last decades of the twentieth century and become a factor of society's existence XXI century. In the article the television special place, the possible impact on society in general and, in particular, to young students as the most developed part of the

youth of today - screen speech, screen culture took on the mission of the latest media and shapers of culture.

Key words: screen speech, screen culture, artistic governmental culture, television, youth.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2013 р.

Прийнято до друку 31.05.2013 р.

Рецензент: к. філ. н., доцент Шелупахіна Т. В.

УДК [378.015.311:78:378.09:37(043.3)]

О. Б. Дрепіна

**ТВОРЧЕ СПІЛКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ
МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ
ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ЕСТЕТИЧНОГО
САМОВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ**

Динамічний розвиток сучасного суспільства детермінує зростання попиту на компетентних фахівців з високим рівнем загальної, професійної, естетичної культури, здатних до неперервного особистісно-професійного самовиховання, самовдосконалення. Однією з необхідних умов безперервного гармонійного розвитку майбутніх педагогів є естетичне самовиховання студентів. Гуманістична спрямованість сучасної системи освіти вимагає внесення комунікативно-діяльнісного компонента в естетичне самовиховання майбутнього музиканта-педагога, удаючись до радикальної зміни педагогічних поглядів, зокрема, тих, що стосуються творчого спілкування студентів у колективній діяльності та його ролі у вихованні й самовихованні особистості.

Вітчизняна психологічна наука, керуючись принципом органічної єдності спілкування й діяльності, дозволяє стверджувати, що за допомогою спілкування діяльність і організовується, і збагачується, в ній виникають нові зв'язки й відносини між людьми. У спілкуванні здійснюються раціональний, емоційний, вольовий взаємовплив індивідів, виявляється й формується спільність настроїв, думок, поглядів, досягається взаєморозуміння, здійснюється передання й засвоєння манер, стилю поведінки, зростає згуртованість і солідарність. Спілкуючись з іншими людьми, аналізуючи їх ставлення до себе, людина виявляє потребу в самовдосконаленні й реалізує цю потребу в процесі самовиховання [3, с. 239, 312].

Спілкування в процесі музично-естетичної діяльності ми розглядаємо як один із чинників гуманізації, естетизації життя студентської молоді, розширення діапазону її духовних проявів, підйому соціальної, самовиховної активності. Однією з найбільш ефективних